

1. כללי

סקר הוצאות משק הבית לשנת 2014 הוא הסקר השמונה-עשר בסדרת הסקרים השוטפים שעורכת הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה מאז שנת 1997.

בשנים 1997–2011 נחקרו הכנסות משקי הבית בשני סקרים נפרדים בלמ"ס: סקר הוצאות משק הבית (מדגם הסקר כלל, בממוצע, כ-6,000 משקי בית מדי שנה) וסקר הכנסות שנערך יחד עם סקר כוח אדם הרבעוני השוטף, ובו נשאלו רבע ממשקי הבית גם על הכנסותיהם (מדגם הסקר כלל כ-8,500 משקי בית במדגם). נתוני שני הסקרים אוחדו למערכת אחת והוצגו באופן משולב. מדגם הסקר המשולב כלל, בממוצע, 14,500 משקי בית בכל שנה.

החל משנת 2012, בעקבות מעבר סקר כוח אדם מסקר רבעוני לחודשי, נגרע סקר הכנסות מסקר כוח האדם, ובמקומו הורחב סקר הוצאות משק הבית ב-3,000 משקי בית בקירוב. בשנת 2014 כלל המדגם 8,465 משקי בית.

כל נתוני ההוצאות, ההכנסות ותשלומי החובה שבפרסום זה מבוססים על "סקר הוצאות משק הבית". משנת 2012 ואילך, בנוסף להרחבת מדגם הסקר, נעשו שינויים נוספים באוכלוסיית הסקר, בשאלוני הסקר ובאומדניו:

1. האוכלוסייה הנדגמת בסקר הורחבה, והיא כוללת עתה גם מושבים שיתופיים וקיבוצים מתחדשים (שעברו תהליך הפרטה). כתוצאה מכך עלה כיסוי האוכלוסייה מכ-95% לכ-97%, אולם הוא אינו כולל קיבוצים שיתופיים ובדווים.

2. הגדרת חיילים בשירות סדיר כעובדים שכירים – עד שנת 2012 נכללו הכנסות חיילים בשירות סדיר בהכנסות מעבודה אחרת, אולם בהתאם להמלצות האחידות של ארגון העבודה הבינ-לאומי – ILO, החליטה הלמ"ס, בדומה לרוב המדינות המפותחות, לעבור ממדידת כוח העבודה האזרחי למדידת כוח עבודה כללי. מדידה זו נעשתה על ידי צירוף החיילים בשירות סדיר לכוח העבודה בישראל. בעקבות ההחלטה, החל משנת 2012 כוללת ההכנסה לשכיר וההכנסה מעבודה שכירה גם את ההכנסה של חיילי הסדיר.

3. תגבור מדגם בקרב האוכלוסייה הערבית ביישובי הצפון – תגבור זה נעשה כדי לספק אומדנים מהימנים יותר על האוכלוסייה הערבית.

4. שינוי בשיטת האמידה – שיטת האמידה מיועדת לצמצם הן את טעויות הדגימה והן את ההטיות העלולות לנבוע מכך שמשקי בית שלא השיבו על השאלון עשויים להיות שונים בתכונותיהם מאלו שהשיבו. החל משנת 2012 אמידת האוכלוסייה בסקר הוצאות משק הבית הותאמה למבנה החדש של סקר כוח אדם החודשי.

רוב השינויים שנעשו משפיעים בעיקר על הכנסות משקי הבית והפרטים. לכן, החל משנת 2012 חל שבר בסדרה לעומת הנתונים שהתפרסמו בשנים הקודמות.

החל מהפרסום לשנת 2014 נוספו לוחות של משקי בית יהודיים לפי מידת דתיות (לוחות 13, 22, 34 ו-35), זאת בהתאם להוספת שאלה בסקר של שנת 2014 על אורח החיים העיקרי מבחינה דתית של משק הבית. הקטגוריות סווגו לפי: חילוני, מסורתי, דתי, דתי מאוד (ליהודים – חרדי), אורח חיים מעורב ו"אחר".

2. ממצאים עיקריים

הממצאים מבוססים על מדגם של 8,465 משקי בית ב-245 יישובים עירוניים וכפריים המייצגים כ-2,372,000 משקי בית באוכלוסייה.

א. הכנסות והוצאות לפי מעמד ראש משק הבית והרכב ההכנסות (לוח 12)

ההכנסה הכספית הממוצעת ברוטו לחודש למשק בית, מכל מקורות ההכנסה – עבודה, הון, קצבאות ותמיכות – הגיעה בשנת 2014 ל-18,329 ש"ח. ההכנסה הכספית החציונית ברוטו עמדה על 13,861 ש"ח. בניכוי תשלומי חובה (מס הכנסה, ביטוח לאומי, מס בריאות) הגיעה ההכנסה הכספית הממוצעת נטו ל-15,149 ש"ח. ההכנסה הכספית נטו לנפש הייתה 4,630 ש"ח לחודש וההכנסה הכספית נטו לנפש סטנדרטית, המקובלת כמדד לרמת החיים, הסתכמה ב-5,602 ש"ח לחודש. 77.4% מההכנסות הכספיות של משקי הבית בשנת 2014 מקורן בהכנסה מעבודה (14,190 ש"ח), ו-11.1% (2,037 ש"ח) מקורן בקצבאות ובתמיכות.

ההוצאה הממוצעת לתצרוכת, הכוללת את אומדן ההוצאה על שירותי דיור, הסתכמה בשנת 2014 ב-15,053 ש"ח לחודש, וההוצאה הכספית הממוצעת לחודש הגיעה ל-12,023 ש"ח – ומהווה 80% מההכנסה הכספית נטו למשק בית.

מספר הנפשות הממוצע למשק בית בשנת 2014 עמד על 3.3 ומספר המפרנסים למשק בית היה 1.5.

ההכנסה הכספית ברוטו של משקי בית שבהם **ראש משק הבית שכיר** הגיעה בשנת 2014 ל-20,916 ש"ח בממוצע לחודש למשק בית. בניכוי תשלומי חובה הגיעה ההכנסה הכספית נטו למשק בית של שכירים ל-17,126 ש"ח בממוצע.

הגיל הממוצע של ראש משק בית שבראשו שכיר עמד על 41.2, מספר הנפשות הממוצע למשק בית עמד על 3.6 ומספר המפרנסים עמד על 1.9 למשק בית. ההוצאה הכספית של משקי בית אלה מהווה 76.6% מההכנסה הכספית נטו למשק בית (13,111 ש"ח הוצאה חודשית לעומת 17,126 ש"ח הכנסה כספית נטו).

ההכנסה הכספית ברוטו של משקי בית שבהם **ראש משק הבית עצמאי** הגיעה בשנת 2014 ל-21,694 ש"ח בממוצע למשק בית לחודש. בניכוי תשלומי חובה, הסתכמה ההכנסה הכספית נטו למשק בית שבראשו עצמאי ב-17,320 ש"ח בממוצע.

הגיל הממוצע של ראש משק בית שבראשו עצמאי עמד על 46.3, מספר הנפשות הממוצע למשק בית עמד על 3.6 נפשות, ומספר המפרנסים היה 1.8 בממוצע.

59.2% מההכנסות הכספיות של משקי בית שבראשם עצמאי מקורן בהכנסה מעבודה עצמאית ומזדמנת (12,849 ש"ח) ו-24.6% מקורן בהכנסה מעבודה שכירה (5,330 ש"ח). ההוצאה הכספית של משקי בית אלה מהווה 83.4% מההכנסה הכספית נטו למשק בית (14,446 ש"ח הוצאה חודשית לעומת 17,320 הכנסה כספית נטו).

ההכנסה הכספית ברוטו במשקי בית שבהם **ראש משק הבית לא עבד** הגיעה בשנת 2014 ל-7,900 ש"ח בממוצע למשק בית לחודש. ההכנסה הכספית נטו למשק בית הסתכמה ב-7,398 ש"ח. הכנסה זו מהווה 43.1% מההכנסה המקבילה למשקי בית של שכירים ו-42.7% מההכנסה המקבילה למשקי בית של עצמאים.

הגיל הממוצע שבו ראש משק הבית לא עבד עמד על 66.8 ומספר הנפשות הממוצע למשק בית עמד על 2.0.

לוח א. – הכנסה והוצאה ממוצעת לחודש של משקי בית, לפי מעמד בעבודה של ראש משק הבית

ולפי מקור הכנסה

2014

משקי בית שבראשם לא עובד	משקי בית שבראשם עצמאי	משקי בית שבראשם שכיר	כל משקי הבית	
1,834	878	5,753	8,465	משקי בית במדגם
487.3	265.5	1,618.8	2,371.6	משקי בית באוכלוסייה (אלפים)
2.0	3.6	3.6	3.3	מספר נפשות למשק בית
66.8	46.3	41.2	47.0	גיל ראש משק הבית
0.0	1.8	1.9	1.5	מספר מפרנסים במשק בית
ש"ח				
5,537	17,377	16,276	13,861	חציון הכנסה כספית ברוטו למשק בית
7,900	21,694	20,916	18,329	הכנסה כספית ברוטו למשק בית
7,398	17,320	17,126	15,149	הכנסה כספית נטו למשק בית
3,925	5,979	5,866	5,602	הכנסה כספית נטו לנפש סטנדרטית
7,087	14,446	13,111	12,023	הוצאה כספית למשק בית
אחוזים				
100.0	100.0	100.0	100.0	הכנסה כספית ברוטו למשק בית
0.9	83.8	85.0	77.4	הכנסה מעבודה - סך הכל
0.0	24.6	81.4	66.6	הכנסה מעבודה שכירה
0.9	59.2	3.6	10.8	הכנסה מעבודה עצמאית ומזדמנת
99.1	16.2	15.0	22.6	הכנסה שלא מעבודה - סך הכל
8.3	5.5	3.7	4.3	הכנסה מהון
40.7	4.1	3.8	7.1	הכנסה מפנסיה וקופות גמל
50.2	6.6	7.4	11.1	הכנסה מקצבאות ותמיכות
				מזה:
39.4	4.7	5.4	8.3	מקצבאות המוסד לביטוח לאומי

ב. הכנסות והוצאות לפי מידת דתיות והרכב ההכנסות (לוח 13)

ההכנסה הכספית הממוצעת ברוטו לחודש **במשקי בית יהודיים**, הגיעה בשנת 2014 ל-19,699 ש"ח וההוצאה הכספית הממוצעת לחודש הגיעה ל-12,233 ש"ח. במשקי בית אלה מספר הנפשות הממוצע עמד על 3.1 ומספר המפרנסים למשק בית היה 1.5 (כמחצית ממשקי הבית היהודיים הגדירו עצמם כחילוניים).

במשקי בית שהגדירו עצמם חילוניים ההכנסות היו הגבוהות ביותר ומספר הנפשות היה הנמוך ביותר – ההכנסה הכספית ברוטו הגיעה ל-21,835 ש"ח בממוצע לחודש. בניכוי תשלומי החובה הגיעה ההכנסה הכספית נטו למשק בית ל-17,513 ש"ח. מספר הנפשות הממוצע עמד על 2.7 וההכנסה הכספית נטו לנפש סטנדרטית הגיעה ל-7,358 ש"ח לחודש.

ההכנסות הנמוכות ביותר היו בקרב **משקי בית שהגדירו עצמם חרדיים** ומספר הנפשות במשקי בית אלה היה הגבוה ביותר. ההכנסה הכספית ברוטו הגיעה ל-11,831 ש"ח וההכנסה הכספית נטו לאחר ניכוי תשלומי חובה הגיעה ל-10,657 ש"ח לחודש. מספר הנפשות הממוצע עמד על 5.3. ההכנסה הכספית נטו לנפש סטנדרטית הגיעה ל-2,808 ש"ח והיוותה 38.2% בלבד מההכנסה המקבילה למשקי בית חילוניים. במשקי בית אלה מספר המפרנסים הממוצע עמד על 1.3 מפרנסים.

הרכב ההכנסה במשקי בית חרדיים היה 68.3% הכנסה מעבודה, 24.5% מקצבאות ומתמיכות (מתוכם 11.8% מקצבאות הביטוח הלאומי), ו-2.8% מפנסיה ומקופות גמל. במשקי בית חילוניים הרכב ההכנסה היה 78.3% הכנסה מעבודה, 10.8% מקצבאות ומתמיכות ו-7.7% מפנסיה ומקופות גמל.

לוח ב. – הכנסה והוצאה ממוצעת לחודש של משקי בית יהודיים, לפי מידת דתיות בהגדרה עצמית ולפי מקור הכנסה
2014

אחר/לא ידוע	חרדי	דתי	מסורתי	חילוני	יהודים – סך הכל	
420.0	598.0	768.0	1,691.0	3,496.0	6,973.0	משקי בית במדגם – סך הכל
117.7	131.5	213.3	488.9	1,011.5	1,963.0	משקי בית באוכלוסייה (אלפים)
3.3	5.3	3.6	3.1	2.7	3.1	מספר נפשות למשק בית
46.4	39.1	48.2	48.9	48.3	47.7	גיל ראש משק הבית
1.6	1.3	1.5	1.6	1.5	1.5	מספר מפרנסים במשק בית
		ש"ח				
14,505	9,825	14,270	14,883	17,000	15,230	חציון הכנסה כספית ברוטו למשק בית
18,747	11,831	18,282	18,245	21,835	19,699	הכנסה כספית ברוטו למשק בית
15,417	10,657	15,321	15,498	17,513	16,188	הכנסה כספית נטו למשק בית
5,665	2,808	5,345	5,908	7,358	6,205	הכנסה כספית נטו לנפש סטנדרטית
11,763	9,871	11,854	11,583	12,989	12,233	הוצאה כספית למשק בית
		אחוזים				
100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	הכנסה כספית ברוטו למשק בית
78.6	68.3	73.8	75.1	78.3	76.8	הכנסה מעבודה – סך הכל
21.4	31.7	26.2	24.9	21.7	23.2	הכנסה שלא מעבודה – סך הכל
5.1	4.4	4.7	4.8	4.7	4.7	הכנסה מהון
5.5	2.8	9.6	8.3	7.7	7.7	הכנסה מפנסיה ומקופות גמל
10.8	24.5	11.9	11.7	9.2	10.8	הכנסה מקצבאות ומתמיכות מזה:
8.3	11.8	9.7	9.2	6.5	7.8	מקצבאות המוסד לביטוח לאומי

ג. הרכב הוצאות לתצרוכת

ההוצאה הממוצעת לסל מצרכים ושירותים למשק בית הסתכמה בשנת 2014 ב-15,053 ש"ח לחודש בהשוואה להוצאה לתצרוכת בשנת 2013 (14,501 ש"ח לחודש) – עלייה של 3.3% במונחים ראליים. מרכיבי הסל העיקריים היו: "דיור" – 3,692 ש"ח לחודש, 24.5% מהסל (23.7% ב-2013); "תחבורה ותקשורת" – 2,984 ש"ח לחודש, 19.8% מהסל (20.0% ב-2013); "מזון" (כולל "ירקות ופירות") – 2,435 ש"ח לחודש, 16.2% מהסל (16.7% ב-2013); "חינוך, תרבות ובידור" – 1,820 ש"ח לחודש, 12.1% מהסל (12.1% גם ב-2013).

לוח ג. - הרכב ההוצאות לתצרוכת למשק בית 2014-2013

שינוי ראלי באחוזים ³	שינוי במחירים באחוזים ²	שינוי בהוצאות באחוזים ¹	2014		2013		קבוצת תצרוכת
			אחוזים	ש"ח לחודש	אחוזים	ש"ח לחודש	
3.3	0.5	3.8	100.0	15,053	100.0	14,501	סך ההוצאה לתצרוכת
0.7	-0.7	0.0	13.1	1,974	13.6	1,974	מזון
2.9	-0.4	2.5	3.1	461	3.1	450	ירקות ופירות
5.0	2.5	7.7	24.5	3,692	23.7	3,429	דיור
-0.2	1.3	1.2	9.6	1,450	9.9	1,433	תחזוקת הדירה
9.4	-3.3	5.8	3.9	582	3.8	550	ריהוט וציוד לבית
9.7	-0.9	8.6	3.3	499	3.2	459	הלבשה והנעלה
6.1	0.6	6.8	5.9	884	5.7	827	בריאות
2.0	1.3	3.3	12.1	1,820	12.1	1,762	חינוך, תרבות ובידור
4.3	-1.3	2.9	19.8	2,984	20.0	2,898	תחבורה ותקשורת
-2.8	1.4	-1.4	4.7	707	4.9	718	מוצרים ושירותים אחרים

1. השינוי באחוזים בין ההוצאה בש"ח בשנת 2014 להוצאה בשנת 2013.
2. השינוי באחוזים, על-פי המדד של הקבוצה, בין המחירים בשנת 2014 למחירים בשנת 2013.
3. השינוי בהוצאות מנוכה מהשינוי במחירים.

ד. הרכב ההוצאות לתצרוכת לאורך השנים האחרונות (לוח 1.2)

בששת העשורים האחרונים הצטמצם חלקה של ההוצאה למזון מ-42% מסל הצריכה באמצע שנות ה-50, ל-16.2% מסל הצריכה בשנת 2014.

אחוז ההוצאה לדיור עלה בהדרגה לאורך השנים – עלייה של 2.4 נקודות האחוז משנת 1997 עד שנת 2014. אחוז ההוצאה לבריאות עלה בהדרגה לאורך השנים – עלייה של 2.1 נקודות האחוז משנת 1997 עד שנת 2014.

לוח ד. - הרכב ההוצאות לתצרוכת למשקי הבית, שנים נבחרות

2014	2013	2011	2009	2007	2005	2003	2001	1999	1997	
ש"ח										
15,053	14,501	13,967	13,009	11,584	10,816	10,139	10,053	9,345	8,110	הוצאה לתצרוכת – סך הכל
15,053	14,570	14,491	14,339	13,798	13,222	12,507	13,194	12,542	12,072	– מחירים שוטפים מחירים קבועים לשנת 2014
אחוזים										
100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	סך ההוצאה לתצרוכת
16.2	16.7	16.1	16.3	16.9	16.3	16.8	16.9	17.3	17.9	מזון (כולל ירקות ופירות)
24.5	23.7	25.1	24.4	22.3	21.9	22.8	22.6	22.7	22.1	דיוור
9.6	9.9	9.4	9.7	10.1	10.4	10.0	9.3	9.3	9.0	תחזוקת הדירה
3.9	3.8	4.1	3.7	3.9	3.9	4.1	4.9	5.6	5.6	ריהוט וציוד לבית
3.3	3.2	3.1	3.2	3.4	3.6	3.7	3.2	3.3	4.7	הלבשה והנעלה
5.9	5.7	5.3	5.2	5.3	5.1	4.8	4.9	4.1	3.8	בריאות
12.1	12.1	12.3	13.5	13.3	13.5	13.5	13.4	13.5	13.2	חינוך, תרבות ובידור
19.8	20.0	20.1	19.5	20.1	20.4	19.8	20.1	19.6	19.0	תחבורה ותקשורת
4.7	4.9	4.5	4.4	4.7	4.9	4.5	4.7	4.6	4.7	מוצרים ושירותים אחרים

ה. הוצאות לתצרוכת לפי חמישוני (לוח 1.1)

נתוני ההכנסות משמשים כמשתנה מסביר להתפלגות הוצאות משקי הבית לפי קבוצות הכנסה שונות, כמו עשירוני הכנסה וחמישוני הכנסה.

במיון משקי הבית לפי חמישוני הכנסה נטו לנפש סטנדרטית נמצא שההכנסה הכספית למשק בית בחמישון העליון (29,305 ש"ח בחודש) גבוהה פי 5.2 מאשר בחמישון התחתון (5,582 ש"ח בחודש), וההוצאה לתצרוכת למשק בית בחמישון העליון (22,424 ש"ח בחודש) גבוהה פי 2.3 מאשר בחמישון התחתון (9,630 ש"ח בחודש). בחמישון העליון יש במוצע 2.7 נפשות למשק בית ו-1.7 מפרנסים, ובחמישון התחתון מרוכזים משקי בית גדולים יותר - 4.0 נפשות במוצע למשק בית ו-0.9 מפרנסים.

עקב ההבדלים הניכרים בין החמישוני בסך כל ההוצאות של משק הבית מחד גיסא, ובגודל משק הבית מאידך גיסא, ההוצאה לנפש בחמישון העליון גבוהה פי 3.5 מההוצאה לנפש בחמישון התחתון.

בחמישון התחתון הופנו 50.5% מתוך סך כל ההוצאות בסל למוצרים בסיסיים כמו מזון, דיוור, הלבשה והנעלה, לעומת החמישון העליון שבו הופנה אחוז קטן יותר מההוצאות למוצרים בסיסיים אלה (39.5%).

בחמישון העליון ההוצאה למזון, כולל ירקות ופירות (3,077 ש"ח בחודש למשק בית), הייתה 13.7% מסך ההוצאות. לעומת זאת, בחמישון התחתון ההוצאה למזון כולל ירקות ופירות (2,118 ש"ח בחודש) הייתה 22.0% מסך כל ההוצאות.

הבדל נוסף בין החמישון העליון לחמישון התחתון בסעיף ההוצאות למזון נמצא בתת-סעיף "ארוחות מחוץ לבית". בעוד שמשק בית בחמישון התחתון הוציא 175 ש"ח לחודש על תת-סעיף זה, משק בית בחמישון העליון הוציא 802 ש"ח בחודש – פי 4.6.

לוח ה- הוצאה לתצרוכת בחמישונים של משקי בית, לפי הכנסה נטו לנפש סטנדרטית

2014

חמישון עליון (5)		חמישון אמצעי (3)		חמישון תחתון (1)		כל משקי הבית		
2.7		3.2		4.0		3.3		נפשות במשק בית
1.7		1.7		0.9		1.5		מפרנסים במשק בית
29,305		13,375		5,582		15,149		הכנסה כספית נטו למשק בית (ש"ח)
17,414		11,470		8,212		12,023		הוצאה כספית למשק בית (ש"ח)
אחוזים	ש"ח לחודש	אחוזים	ש"ח לחודש	אחוזים	ש"ח לחודש	אחוזים	ש"ח לחודש	קבוצת תצרוכת
100.0	22,424	100.0	14,304	100.0	9,630	100.0	15,053	סך ההוצאה לתצרוכת
13.7	3,077	15.9	2,278	22.0	2,118	16.2	2,435	מזון (כולל ירקות ופירות)
22.8	5,099	25.3	3,621	24.6	2,372	24.5	3,692	דיור
9.7	2,185	9.7	1,384	9.6	923	9.6	1,450	תחזוקת הדירה
3.8	843	3.8	540	4.3	419	3.9	582	ריהוט וציוד לבית
3.0	649	3.5	497	3.9	378	3.3	499	הלבשה והנעלה
6.4	1,441	6.1	869	4.5	429	5.9	884	בריאות
11.3	2,538	12.6	1,808	11.2	1,079	12.1	1,820	חינוך, תרבות ובידור
24.8	5,571	18.7	2,679	13.9	1,339	19.8	2,984	תחבורה ותקשורת
4.5	1,019	4.4	629	6.0	573	4.7	707	מוצרים ושירותים אחרים

ההבדל הגדול ביותר בין החמישון העליון לחמישון התחתון נמצא בסעיף "תחבורה ותקשורת". ההוצאה על סעיף זה למשק בית בחמישון התחתון הייתה 1,339 ש"ח בחודש, לעומת משק בית בחמישון העליון, שבו הייתה ההוצאה 5,571 ש"ח בחודש – פי 4.2.

בסעיף "תחבורה ותקשורת" נכללו מספר קבוצות הוצאה שיש ביניהן פער גדול במיוחד בין חמישונים: בחמישון העליון היו הנסיעות בתחבורה ציבורית 1.4% בלבד מסך ההוצאה של משקי הבית ל"תחבורה ותקשורת", לעומת 8.8% בחמישון התחתון (80 ש"ח לעומת 118 ש"ח בחודש, בהתאמה); בחמישון העליון היו הנסיעות לחו"ל 25.4% מסך ההוצאה ל"תחבורה ותקשורת", לעומת 11.1% בחמישון התחתון (1,415 ש"ח לעומת 149 ש"ח בחודש, בהתאמה).

משק בית בחמישון התחתון הוציא בסעיף "חינוך, תרבות ובידור" 1,079 ש"ח בחודש, לעומת 2,538 ש"ח בחודש שהוציא על סעיף זה משק בית בחמישון העליון – כמעט פי 2.5.

ההוצאה למשק בית על שירותי חינוך (שכר לימוד, קורסים, חוגים ושיעורי עזר) הסתכמה בחמישון התחתון ב-591 בחודש, לעומת 1,028 ש"ח בחודש שהוציא על סעיף זה משק בית בחמישון העליון – כמעט פי 2.

ו. הכנסה והוצאה לפי עשירונים (לוחות 2, 3 ו-4)

בחלוקת משקי הבית לפי עשירוני הכנסה כספית נטו לנפש סטנדרטית נמצא שההוצאה הכספית של משקי הבית בשלושת העשירונים התחתונים גבוהה מהכנסתם (נתוני ההכנסות בסקר אינם כוללים הכנסות חד-פעמיות כמו ירושות ומשיכות מתכניות חיסכון. כמו כן, נכללות רק ההכנסות הכספיות המדווחות לסקר ולא נכללות הטבות "בעין", כמו הנחות בחינוך ובארנונה). החל מהעשירון הרביעי ההכנסות עולות על ההוצאות בהדרגה: בעוד שבעשירון הרביעי ההפרש שבין ההכנסות לבין ההוצאות קטן (פער של 2.0%), הרי שבעשירון העליון ההפרש שבין ההכנסות לבין ההוצאות גדול מאוד ועומד על 47.5%.

ההכנסה הכספית הממוצעת ברוטו למשק בית הסתכמה בשנת 2014 ב-18,329 ש"ח לחודש, לעומת 17,711 ש"ח בשנת 2013, עלייה ראלית של 3.0%.

ההכנסה הכספית ברוטו למשק בית בעשירון העליון הייתה 49,365 ש"ח לחודש, לעומת 4,270 ש"ח לחודש בעשירון התחתון – פי 11.6.

קרוב למחצית מההכנסה החודשית של משקי הבית בעשירון התחתון מקורה בקצבאות ובתמיכות (46.3% מסך ההכנסה), ו-51.8% מקורה בעבודה. לעומת זאת, בעשירון העליון 5.3% מההכנסה מקורה בקצבאות ובתמיכות, ו-75.2% מההכנסה מקורה בעבודה.

לוח ו.- הכנסה חודשית בעשירונים של משקי בית, לפי הכנסה כספית נטו לנפש סטנדרטית

2014

עשירון										סך הכל	
10	9	8	7	6	5	4	3	2	1		
ש"ח											
36,355	23,403	19,571	16,898	14,516	12,249	10,383	8,207	5,964	3,967	15,149	הכנסה כספית נטו למשק בית
19,068	16,057	14,120	13,301	12,204	11,021	10,150	8,569	7,670	7,538	12,023	הוצאה כספית למשק בית
49,365	29,183	23,693	19,777	16,554	13,755	11,446	8,880	6,399	4,270	18,329	הכנסה כספית ברוטו - סך הכל
אחוזים											
100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	הכנסה כספית ברוטו - סך הכל
75.2	80.9	83.4	82.8	80.5	79.4	75.3	69.7	58.9	51.8	77.5	מעבודה
9.4	3.6	3.0	2.5	2.1	2.2	1.4	1.6	1.2	1.1	4.3	מהון
10.1	9.0	6.9	6.2	6.1	4.7	4.2	3.6	1.5	0.8	7.1	מפנסיות ומקופות גמל
5.3	6.5	6.7	8.5	11.3	13.7	19.1	25.1	38.4	46.3	11.1	מקצבאות ומתמיכות

ז. הכנסה והוצאה לפי מספר מפרנסים (לוח 7)

במשקי בית ללא מפרנסים, ההפרש שבין ההכנסה הכספית נטו לבין ההוצאה הכספית קטן – ההכנסות עולות על ההוצאות ב-4.2%. במשקי בית שבהם 3 מפרנסים ויותר ההפרש גדול בהרבה – ההכנסות גבוהות מההוצאות ב-35%.

בשנת 2014 הייתה ההכנסה הכספית ברוטו **למשק בית** ללא מפרנסים 7,900 ש"ח לחודש, בעוד שבמשק בית שבו 3 מפרנסים או יותר הגיעה ההכנסה הכספית ברוטו ל-30,629 ש"ח לחודש – פי 3.9. פער זה מצטמצם עד כדי פי 1.6 כאשר משווים את ההכנסה **לנפש סטנדרטית**. מאחר שמשקי בית ללא מפרנסים הם משקי בית בני 2.0 נפשות בממוצע למשק בית, ההכנסה הכספית ברוטו **לנפש סטנדרטית** במשקי בית אלה הייתה 3,950 ש"ח לחודש. לעומתם, משקי בית עם 3 מפרנסים או יותר היו משקי בית בני 4.7 נפשות בממוצע למשק בית, והכנסתם הכספית ברוטו **לנפש סטנדרטית**, הייתה 6,517 ש"ח לחודש.

במשקי בית ללא מפרנסים, שבהם נמצאת רוב אוכלוסיית הקשישים, 50.1% מההכנסה (3,961 ש"ח) מקורה בקצבאות ובתמיכות, בעיקר מהמוסד לביטוח לאומי. 40.7% מההכנסה (3,212 ש"ח) מקורה בפנסיות ובקופות גמל.

לוח ז.- הכנסה חודשית למשק בית, לפי מספר מפרנסים

2014

מספר מפרנסים במשק הבית				סך הכל	
+3	2	1	0		
4.7	3.8	2.9	2.0	3.3	ממוצע נפשות במשק בית
ש"ח					
24,793	19,275	11,225	7,398	15,149	הכנסה כספית נטו למשק בית
16,104	14,586	10,525	7,087	12,023	הוצאה כספית למשק בית
5,296	5,060	3,861	3,804	4,630	הכנסה כספית נטו לנפש
30,629	23,945	13,278	7,900	18,329	הכנסה כספית ברוטו – סך הכל
אחוזים					
100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	הכנסה כספית ברוטו – סך הכל
89.8	90.2	68.4	0.9	77.4	מעבודה
2.9	3.1	6.8	8.3	4.4	מהון
3.1	2.0	8.7	40.7	7.1	מפנסיות ומקופות גמל
4.2	4.7	16.1	50.1	11.1	מקצבאות ומתמיכות

ח. הכנסה חודשית למשק בית לפי צורת יישוב (לוח 8)

בשנת 2014, ההכנסה הכספית ברוטו למשק בית ביישובים הלא-יהודיים הייתה הנמוכה ביותר, והסתכמה ב-12,205 ש"ח לחודש. מספר הנפשות הסטנדרטיות במשק הבית ביישובים אלה היה הגבוה ביותר (3.4 נפשות סטנדרטיות), וההכנסה הכספית ברוטו לנפש סטנדרטית הסתכמה ב-2,763 ש"ח לחודש.

ההכנסה הכספית הגבוהה ביותר למשק בית הייתה ביישובים היהודיים שאוכלוסייתם מונה בין 2,000 ל-9,999 תושבים – 25,586 ש"ח ברוטו למשק בית לחודש. ביישובים אלה מספר הנפשות הסטנדרטיות במשק הבית גבוה – 3.1, וההכנסה הכספית ברוטו לנפש סטנדרטית הייתה 6,626 ש"ח.

מבין שמונה הערים הגדולות המונות מעל 200,000 תושבים (ירושלים, תל אביב-יפו, חיפה, ראשון לציון, אשדוד, פתח תקווה, נתניה ובאר שבע), ההכנסה הכספית ברוטו הנמוכה ביותר למשק בית הייתה בירושלים – 14,113 ש"ח לחודש (מספר הנפשות הסטנדרטיות היה 3.0 וההכנסה הכספית ברוטו לנפש סטנדרטית הייתה 3,641 ש"ח לחודש). ההכנסה הגבוהה ביותר הייתה בתל אביב – 20,516 ש"ח ברוטו לחודש (מספר הנפשות הסטנדרטיות היה 2.2 וההכנסה הכספית ברוטו לנפש סטנדרטית הייתה 9,401 ש"ח לחודש).

ט. בעלות על מוצרים בני קיימה לאורך השנים (לוח 23)

בדומה לשנים עברו, גם בשנת 2014 הייתה עלייה באחוז משקי הבית שבבעלותם מוצרי תקשורת ובידור, כמפורט להלן:

מחשב ביתי – בשנת 2014 ל-81.3% ממשקי הבית היה מחשב, לעומת 33.5% בשנת 1997.

מנוי לאינטרנט – בשנת 2014 ל-72.1% ממשקי הבית היה מנוי לאינטרנט, לעומת 4.6% בשנת 1997.

טלפון נייד – בשנת 2014 ל-96.1% ממשקי הבית היה טלפון נייד אחד לפחות ול-74.2% ממשקי הבית היו שני טלפונים ניידים או יותר. בשנת 1997 ל-37.8% ממשקי הבית היה טלפון נייד אחד לפחות ול-7.2% ממשקי הבית היו שני טלפונים ניידים או יותר.

קווי טלפון – לעומת המוצרים שהוזכרו לעיל, חלה ירידה גבוהה בבעלות על קווי טלפון ביתיים. בשנת 2014 ל-72.9% ממשקי הבית היה קו טלפון רגיל, לעומת שנת 1997 שבה ל-95.0% היה קו טלפון ביתי, ירידה של 22.1 נקודות האחוז.

לוח ח.- בעלות על מוצרים בני-קיימה שנים נבחרות

										אחוזים
2014	2013	2011	2009	2007	2005	2003	2001	1999	1997	
85.1	85.1	84.2	82.8	83.3	79.5	74.8	70.9	61.8	55.1	מיקרוגל
39.5	37.7	36.0	35.0	33.3	32.5	31.1	29.2	27.3	25.3	מדיח כלים
95.5	95.8	95.5	95.0	94.6	94.2	94.3	93.4	92.6	91.7	מכונת כביסה
40.9	40.0	37.8	38.8	37.8	36.0	33.9	30.9	27.9	24.0	מייבש כביסה
86.6	86.6	81.4	76.5	70.5	67.7	61.5	57.7	46.6	42.4	מזגן
61.6	61.1	61.2	64.1	66.6	66.8	65.3	64.7	62.1	58.8	שואב אבק
40.0	45.9	60.4	59.7	48.7	35.6	17.7	7.9			מערכת DVD ¹
81.3	80.7	78.2	74.4	68.9	62.4	54.6	49.8	40.7	33.5	מחשב ביתי
72.1	70.6	70.3	66.3	59.3	48.9	30.8	22.5	11.9	4.6	מנוי לאינטרנט
72.9	76.4	80.9	82.4	84.3	85.1	88.6	91.7	94.4	95.0	קו טלפון אחד לפחות
96.1	95.2	93.5	91.8	89.3	86.4	80.9	73.8	52.3	37.8	טלפון נייד אחד לפחות
74.2	72.1	70.7	68.9	64.0	60.1	47.9	37.7	14.5	7.2	שני טלפונים ניידים ויותר
61.6	61.8	61.8	64.3	68.0	69.0	70.6	73.2	65.7	62.9	מנוי טלוויזיה בכבלים או בלוויין ²
68.2	67.3	63.8	62.2	60.9	57.7	57.2	56.6	55.3	52.9	מכונת אחת לפחות
23.9	21.9	20.1	18.3	16.5	15.2	13.4	14.0	10.6	10.2	שתי מכונות ויותר

1. נחקר לראשונה בשנת 2001.

2. המנוי ללוויין נוסף למנוי לכבלים ב-2001.

י. בעלות על מוצרים בני קיימה בעשירונים של משק בית לפי הכנסה נטו לנפש סטנדרטית (לוח 14)

ככל שמשק בית נמצא בעשירון גבוה יותר, כך שכיחות המוצרים בו גבוהה יותר. ההבדלים המשמעותיים באחוזי הבעלות על מוצרים בני קיימה בין העשירונים הם:

ל-77.7% ממשקי הבית בעשירון העליון היה מדיח כלים, בהשוואה ל-9.7% בעשירון התחתון.

ל-95.6% ממשקי הבית בעשירון העליון הייתה מכונית אחת לפחות ול-52.6% מהם היו שתי מכוניות ויותר, בהשוואה ל-33.3% ממשקי הבית בעשירון התחתון שלהם הייתה מכונית אחת לפחות ול-2.8% מהם היו שתי מכוניות ויותר.

ל-96.3% ממשקי הבית בעשירון העליון היה מחשב אחד לפחות ול-57.6% מהם היו שני מחשבים ויותר, בהשוואה ל-64.3% ממשקי הבית בעשירון התחתון שלהם היה מחשב אחד לפחות ול-15.5% מהם היו שני מחשבים ויותר.

ל-43.9% ממשקי הבית בעשירון העליון היה מתקן לטיהור מים, בהשוואה ל-11.5% בעשירון התחתון.

לוח ט. בעלות על מוצרים בני קיימה בעשירונים של משק בית, לפי הכנסה נטו לנפש סטנדרטית

2014

עשירון				משקי בית - סך הכל	
עליון	שביעי	רביעי	תחתון		
2.5	3.2	3.3	4.3	3.3	נפשות במשק בית
1.6	1.7	1.4	0.7	1.4	מפרנסים במשק בית
אחוזים					
100.0	99.9	99.9	99.7	99.9	מקרר
24.7	21.8	21.8	21.8	22.4	מקפיא עמוק
77.7	50.2	25.0	9.7	39.5	מדיח כלים
43.9	44.2	30.1	11.5	34.0	מתקן לטיהור מים
97.3	95.6	87.5	71.7	89.0	טלוויזיה
76.8	67.1	46.8	19.4	54.6	שתי טלוויזיות ויותר
98.6	94.5	86.2	63.1	86.6	מזגן
60.0	48.0	36.1	19.4	40.0	מערכת DVD
96.3	88.8	78.0	64.3	81.3	מחשב
57.6	45.2	29.1	15.5	35.3	שני מחשבים ויותר
94.3	86.1	68.5	38.1	72.1	מני לאינטרנט
50.4	43.9	30.4	23.1	36.2	לוח מחשב – טאבלט
16.3	18.3	12.2	4.8	13.1	קונסולת משחקים
90.2	80.6	69.9	45.3	72.9	קו טלפון אחד לפחות
13.1	4.4	1.4	0.3	3.6	שני קווי טלפון ויותר
99.9	98.6	94.3	93.4	96.1	טלפון נייד אחד לפחות
76.9	80.3	71.1	65.7	74.2	שני טלפונים ניידים ויותר
85.3	76.7	56.3	22.1	61.6	מני לטלוויזיה בכבלים או בלוויין
4.6	8.2	20.6	38.4	16.8	צלחת לוויין
6.4	8.6	14.3	30.1	13.8	ממיר דיגיטלי
95.6	79.4	61.0	33.3	68.2	מכונית אחת לפחות
52.6	30.9	12.9	2.8	23.9	שתי מכוניות ויותר

יא. תנאי דיור (לוחות 24-35)

מסקר הוצאות משק הבית לשנת 2014 עולה כי 67.3% ממשקי הבית גרו בדירות שבבעלותם, 27.4% ממשקי הבית גרו בדירות שכורות ו-5.3% ממשקי הבית גרו בדירות "חינם", ב"דמי מפתח" או במעונות סטודנטים. הגודל הממוצע של דירות בבעלות היה 4.1 חדרים, ושל דירות שכורות היה 3.0 חדרים. צפיפות הדיור בדירות בבעלות, כמו גם בדירות שכורות, עמדה על 0.9 נפשות לחדר. בעשירון העליון 85.1% ממשקי הבית גרו בדירות בבעלות ו-12.8% גרו בדירות שכורות. בעשירון התחתון, 38.7% גרו בדירות בבעלות ו-52.5% גרו בדירות שכורות.

בעשירון העליון הערך הממוצע של דירה בבעלות גדול פי 2.3 מערך הדירה בעשירון התחתון (כ-2,536,000 ש"ח בעשירון העליון לעומת כ-1,115,000 ש"ח בעשירון התחתון).

משקי הבית בעשירון העליון שגרו בדירות שכורות שילמו, בממוצע, 4,963 ש"ח לחודש עבור שכירת דירה של 3.2 חדרים, ואילו משקי הבית בעשירון התחתון שגרו בדירות שכורות שילמו, בממוצע, 1,718 ש"ח לחודש עבור שכירת דירה של 2.7 חדרים.

לוח י- תנאי דיור, לפי עשירוני הכנסה נטו לנפש סטנדרטית

2014

עשירון				משקי בית - סך הכל	
עליון	שביעי	רביעי	תחתון		
					גרים בדירות שבבעלותם
85.1	75.0	64.2	38.7	67.3	אחוז הגרים בדירות שבבעלותם
4.8	4.4	3.8	3.3	4.1	מספר חדרים למגורים בדירה
2.6	3.4	3.6	5.7	3.5	ממוצע נפשות במשק הבית
0.5	0.8	0.9	1.7	0.9	צפיפות דיור
2,536	1,649	1,237	1,115	1,598	ערך דירה בבעלות (אלפי ש"ח)
					גרים בדירות שכורות
12.8	19.8	29.6	52.5	27.4	אחוז הגרים בדירות שכורות
3.2	2.9	3.0	2.7	3.0	מספר חדרים למגורים בדירה
1.8	2.4	2.6	3.1	2.7	ממוצע נפשות במשק הבית
0.6	0.8	0.9	1.1	0.9	צפיפות דיור
4,963	3,709	2,883	1,718	2,885	שכר דירה לחודש (ש"ח)

3. מונחים, הגדרות והסברים

משק בית: אדם או קבוצת אנשים הגרים יחד בדירה אחת באופן קבוע ברוב ימות השבוע ויש להם תקציב הוצאות משותף למזון. במשק הבית נכללים גם בני משפחה שהם חייילים בשירות סדיר.

ראש משק בית: ראש משק בית כלכלי הוא המפרנס העיקרי של משק הבית, כלומר המועסק שעובד בדרך כלל מספר רב ביותר של שעות בשבוע. אם אין מפרנסים במשק הבית, ראש משק הבית נקבע לפי קביעת הסוקר.

משק בית ערבי: משק בית שבו ראש משק הבית הוא מוסלמי או דרוזי, או נוצרי הגר ביישוב לא-יהודי.

משק בית יהודי: משק בית שבו ראש משק הבית הוא יהודי.

עולה: ראש משק בית שעלה לישראל משנת 1990 ואילך והוא אינו ערבי ואינו תושב ארעי.

נפש סטנדרטית: גודל משק הבית משפיע על רמת החיים שאפשר לקיים מהכנסה נתונה. על-מנת ליצור בסיס מתאים יותר להשוואת רמת החיים של משקי בית בעלי מספר נפשות שונה, נהוג להשוותם לפי הכנסה לנפש. מקובל להניח שמספר הנפשות במשק בית אינו משפיע באופן אחיד ושווה על רמת החיים האפשרית מהכנסה נתונה, משום שקיימים, לפי אותה הנחה, יתרונות לגודל. לכן נערך שקלול של מספר הנפשות לפי סולם אחיד. הסולם קובע כיחידת בסיס משק בית בן שתי נפשות; ככל שעולה מספר הנפשות, ניתן משקל שולי הולך ופוחת לכל נפש המתווספת למשק הבית. באמצעות סולם זה מתרגמים את גודל משק הבית למספר נפשות סטנדרטיות. פירוט הסולם בלוח שלהלן:

משקל שולי לנפש	מספר הנפשות הסטנדרטיות	מספר הנפשות למעשה במשק בית
1.25	1.25	נפש אחת
0.75	2.00	2 נפשות
0.65	2.65	3 נפשות
0.55	3.20	4 נפשות
0.55	3.75	5 נפשות
0.50	4.25	6 נפשות
0.50	4.75	7 נפשות
0.45	5.20	8 נפשות
0.40	5.60	9 נפשות
0.40		כל נפש נוספת

מפרנס: אדם שעבד והשתכר לפחות יום אחד בשלושת החודשים לפני בואו של הסוקר למשק הבית.

שכיר: כל נחקר שעבד אצל מישהו אחר תמורת שכר יומי, חודשי, קבלני או בתמורה אחרת כלשהי, לפחות יום אחד בשלושת החודשים שקדמו לביקור הסוקר.

עצמאי: אדם העובד בעסק או במשק משלו ומקבל את שכרו מתוך ההכנסות והרווחים של העסק.

משק בית שבראשו שכיר: משק בית שבו ראש משק הבית הוא שכיר או חבר קואופרטיב (ראו לעיל הגדרת שכיר).

משק בית שבראשו עצמאי: משק בית שבראשו אדם שעובד כעצמאי, כולל מעסיק (ראו לעיל הגדרת עצמאי).

משק בית שבראשו אדם שלא עבד: משק בית שבו ראש משק הבית לא עבד אפילו יום אחד בשלושת החודשים שקדמו לביקור הסוקר.

עשירונים: עשירון הוא קבוצה הכוללת 10% מהאוכלוסייה הנחקרת. העשירונים מסודרים לפי גובה ההכנסה (ההכנסה הממיינת), החל במשק הבית בעל ההכנסה הנמוכה ביותר בעשירון התחתון וכלה במשק הבית בעל ההכנסה הגבוהה ביותר בעשירון העליון.

ההכנסה שלפיה ממוינים משקי הבית, יכולה להיות הכנסה ברוטו או הכנסה נטו, וכן הכנסה למשק בית, לנפש או לנפש סטנדרטית.

לדוגמה: העשירון התחתון (עשירון 1), לפי הכנסה ברוטו למשק בית הוא העשירון שאליו משתייכים 10% ממשקי הבית בעלי ההכנסה ברוטו למשק בית הנמוכה ביותר.

גבול עליון: הכנסת המקסימום בכל אחד מהעשירונים לפי המשתנה שעל פיו מוינו. לדוגמה, בלוח 2 הכנסת המקסימום של העשירון ה-3 הייתה 3,316 ש"ח, לפי משתנה של הכנסה כספית נטו לנפש סטנדרטית.

חמישונים: חמישון הוא קבוצה הכוללת 20% מהאוכלוסייה (כלומר שני עשירונים), לפי משתנה מיון כלשהו.

חציון הכנסה: מדד אמצע סטטיסטי המורה על ההכנסה שחצי ממשקי הבית משתכרים מעליו וחצי מתחתיו.

הכנסה כספית ברוטו למשק בית: סך ההכנסות הכספיות השוטפות ברוטו של משק הבית לפני תשלומי החובה (מס הכנסה, ביטוח לאומי וביטוח בריאות). הכנסה זו כוללת את ההכנסות של כל בני משק הבית מעבודה שכירה או עצמאית, מרכוש, מריבית או מדיבידנדים, מתמיכות ומקצבאות ממוסדות ומפרטים, הכנסות מפנסיות וכל הכנסה שוטפת אחרת. לא נכללים תקבולים חד-פעמיים, כגון ירושה או פיצויים. כמו כן, ההכנסה לא כוללת זקיפות עבור הכנסות הנובעות משימוש בדירור עצמי, או עבור סוגים שונים של הכנסות ב"עין" (הכנסות לא כספיות).

הכנסה כספית נטו למשק בית: הכנסה כספית ברוטו, לאחר ניכוי תשלומי החובה (ביטוח לאומי, ביטוח בריאות ומס הכנסה). תשלומי החובה לא התקבלו ישירות ממשקי הבית שנחקרו, אלא חושבו על פי כללי המס הנהוגים במשק.

הכנסה ברוטו למשק בית: ההכנסות הכספיות השוטפות ברוטו (כלומר, לפני ניכוי תשלומי החובה – מס הכנסה, ביטוח לאומי וביטוח בריאות) של כל בני משק הבית וההכנסות משירותים (שאינן כספיות) הנובעות ממגורים בדירה שבבעלות משק הבית.

הכנסה כספית נטו לנפש סטנדרטית: הכנסה כספית נטו של משק הבית מחולקת במספר הנפשות הסטנדרטיות במשק הבית (לוח 2).

הכנסה נטו למשק בית: סך ההכנסות של משק הבית, הכוללות הכנסות כספיות שוטפות וכן הכנסות שאינן כספיות, המתקבלות מאמידת זקיפות שירותי דירור של משק הבית (ראו סעיף ה, עיבוד הנתונים).

הכנסה נטו לנפש סטנדרטית: הכנסה נטו של משק הבית מחולקת במספר הנפשות הסטנדרטיות במשק הבית (לוח 1.1).

הכנסה מהון: סך ההכנסות מרכוש בארץ ומחו"ל; הכנסות מריבית על פיקדונות ועל אגרות חוב ודיבידנדים על מניות.

הכנסה "בעין": הכנסה שאינה ניתנת בכסף אלא בשווה כסף. בדרך כלל ההכנסה או ההטבה ניתנת על-ידי המדינה לצורך עזרה בתחומים שונים, כגון הנחות בחינוך ובארנונה.

הכנסה מפנסיות וקופות גמל: כוללת הכנסה מפנסיה מהארץ ומחו"ל, הכנסה מקופות גמל והכנסה מקרנות השתלמות.

הכנסה מקצבאות ותמיכות: סעיף הכולל קצבאות ותמיכות מהביטוח הלאומי ומוסדות ממשלתיים נוספים כמו משרד הבינוי והשיכון, משרד הביטחון ומשרד האוצר, וכן תמיכות שוטפות ממוסדות אחרים כמו משיבות.

תשלומי חובה: המסים הישירים המוטלים על ההכנסות הכספיות השוטפות – מס הכנסה ותשלומים לביטוח הלאומי ולביטוח בריאות ממלכתי. תשלומים אלה חושבו בסקר הוצאות משק הבית באופן ממוחשב על פי כללי המס הנהוגים במשק ולא התקבלו ישירות ממשקי הבית.

העברות שוטפות למשקי בית אחרים: סעיף זה נכלל בהוצאות שאינן לתצרוכת וכולל העברות שוטפות בארץ ובחו"ל ומתנות כספיות לאירועים.

סעיפי חיסכון נבחרים (לוח 1.1): כוללים הפרשות לחיסכון פיננסי מפרמיות לביטוח חיים, תשלומים לקופות גמל, קרנות השתלמות, קרנות פנסיה וביטוח מנהלים, וכן השקעות בדירה ופירעון משכנתאות.

הוצאה כוללת לתצרוכת: סך כל התשלומים שמשלם משק הבית על קניית מוצרים או שירותים, וכן זקיפת הוצאה לצריכת שירותי דירה (שכן קניית דירה מוגדרת כהשקעה ולא כתצרוכת). התשלומים כוללים לעתים גם ריבית, דמי הובלה או התקנה. קניית מוצר נחשבת לפי יום קבלתו, וסכום הקנייה המלא נחשב כהוצאה למוצר ביום הגעת המוצר לדירה, גם אם עד למועד זה שולם תשלום חלקי. ולכן, מקדמה שמשלם משק הבית על-חשבון מוצר או שירות שטרם נתקבל או החזר חוב על חשבון מוצר שכבר נמצא בבית, אינם נחשבים כהוצאה לתצרוכת אלא כהגדלת החיסכון.

הוצאה כספית לתצרוכת: ההוצאה שמשק הבית מוציא בפועל על צריכת מוצרים ושירותים, ללא אומדן ההוצאה על שירותי דירה.

מוצרי מזון שונים: קבוצה הכוללת מוצרי מזון, כגון: תה, קפה, קקאו, תבלינים, מזון לתינוקות, אבקות, קטניות יבשות, מוצרי טבעונות וצמחונות וקנייה או הזמנה של מזון מוכן לבית.

צריכת שירותי דירה: זקיפת ערך ההוצאה החודשית עבור צריכת שירותי דירה בבעלות, דירות בדמי מפתח ודירות "חינם" (ראו סעיף ה, עיבוד הנתונים).

הוצאה לתחזוקת הדירה ומשק הבית: סעיף של ההוצאה הכוללת לתצרוכת הכולל הוצאה עבור מים, חשמל, גז ודלק לבית, תחזוקה ושיפור הבית, עזרה בבית וצרכי משק בית שונים.

חדר בדירה למגורים: חדר המשמש למגורי משק הבית. לא נחשב כחדר למגורים: מטבח, חדר אמבטיה, בית שימוש, מרפסת, חדר המשמש לעסקים או עבודה בלבד וחדר המושכר לדייר. חצי חדר נספר כחצי חדר.

מספר נפשות לחדר (צפיפות דיור): חושב על-ידי חלוקת מספר הנפשות הגרות במשק בית בסך כל החדרים למגורים בדירה.

צורכי משקי בית שונים (בתוך סעיף תחזוקת הדירה ומשק הבית): קבוצה הכוללת חומרי ניקוי לכלים, לכביסה ולבית, חומרי חיטוי, מטהרי אוויר, נרות, מפיות, מגבונים ועוד.

ביטוח בריאות: משנת 1997 קבוצה זו כוללת רק את התשלומים עבור ביטוח בריאות **משלים** של קופות החולים ואת ביטוח הבריאות בחברות ביטוח. התשלום עבור ביטוח בריאות ממלכתי, שנחשב כמס, הוא חלק מתשלומי החובה.

הוצאות אחרות לבריאות: קבוצה הכוללת תשלומים לקניית תרופות, מוצרים להיגיינה אישית, משקפיים ועדשות מגע, וכו'.

הוצאות לכלי רכב: קבוצה הכוללת הוצאות שוטפות על כלי רכב (ביטוחים, דלק, תיקונים, טיפולים וכדומה). החל משנת 2013 כוללת הוצאה זו גם קניית מכוניות וכלי תחבורה נוספים (פירוט נוסף בפרק שיטות הסקר-עיבוד הנתונים).

הוצאות אחרות בתחבורה: קבוצה הכוללת הוצאות עבור לימוד נהיגה, חידוש רישיון נהיגה, הובלות למיניהן ותשלום עבור חנייה.

מוצרים ושירותים אחרים: קבוצת תצרוכת "ראשית" הכוללת מוצרים כמו: סיגריות, קוסמטיקה, תכשיטים ושירותים משפטיים.

מוצר בר קיימה: מוצר שאפשר להשתמש בו שימוש חוזר ומתמשך יותר משנה אחת. כמו לדוגמה: מכונית, מקרר, טלוויזיה, די.וי.די, מכונת כביסה וכדומה.

בעלות על מוצרים בני קיימה: שיעור משקי הבית בקבוצה מסוימת, שיש ברשותה או עומד לשימושה מוצר בר קיימה מסוים, למשל: אחוז משקי הבית בירושלים שיש ברשותם מכונת כביסה, טלוויזיה, מחשב אישי, מכונית, טלפון נייד וכו' (לוחות 14–23).

מידת דתיות: אורח החיים העיקרי מבחינה דתית של האנשים השייכים למשק הבית, לפי הגדרה עצמית של משק הבית. הקטגוריות סווגו לפי: חילוני, מסורתי, דתי, חרדי (דתי מאוד), אורח חיים מעורב ואחר.

מחוז ונפה: המחוזות והנפות מוגדרים לפי החלוקה המינהלית הרשמית של המדינה, שלפיה קיימים 6 מחוזות ו-15 נפות. עליהם נוספו ב-1972 אזורי יהודה, שומרון וחבל עזה, כדי לאפיין את היישובים הישראליים ואת אוכלוסייתם הנמצאים באזורים אלו. החל באוגוסט 2005 – אזור יהודה והשומרון.

4. שיטות הסקר

א. כללי

בשנים 1997–2011 הכנסות משקי הבית נחקרו בשני סקרים נפרדים בלמ"ס: סקר הוצאות משק הבית (מדגם הסקר כלל כ-6,000 משקי בית בממוצע מדי שנה) וסקר הכנסות שנערך במשולב עם סקר כוח אדם הרבעוני השוטף ובו רבע ממשקי הבית נשאלו גם על הכנסותיהם (מדגם הסקר כלל כ-8,500 משקי בית בממוצע מדי שנה). נתוני שני הסקרים אוחדו למערכת אחת והוצגו באופן משולב, כאשר מדגם הסקר המשולב כלל 14,500 משקי בית בממוצע כל שנה.

החל משנת 2012, בעקבות מעבר סקר כוח אדם מסקר רבעוני לסקר חודשי, בוטל סקר הכנסות מסקר כוח האדם, ובמקומו הורחב סקר הוצאות משק הבית ב-3,000 משקי בית בקירוב. בשנת 2014 כלל המדגם 8,465 משקי בית.

כל נתוני ההוצאות, ההכנסות ותשלומי החובה שבפרסום זה מבוססים על "סקר הוצאות משק הבית". החל משנת 2012, בנוסף להרחבת מדגם הסקר, נערכו שינויים באוכלוסיית הסקר, בשאלוני הסקר ובאומדני הסקר:

1. האוכלוסייה הנדגמת בסקר הורחבה והיא כוללת עתה גם מושבים שיתופיים וקיבוצים מתחדשים (שעברו תהליך הפרטה). כתוצאה מכך עלה כיסוי האוכלוסייה מכ-95% לכ-97%. אולם הוא אינו כולל עדיין קיבוצים שיתופיים ובדווים הגרים מחוץ ליישובים.
2. הגדרת חיילים בשירות סדיר כעובדים שכירים – עד שנת 2012 הכנסות חיילים בשירות סדיר נכללו בהכנסות מעבודה אחרת אולם בהתאם להמלצות האחידות של ארגון העבודה הבין-לאומי ה-ILO, החליטה הלמ"ס, בדומה לרוב המדינות, לעבור ממדידת כוח העבודה האזרחי למדידת כוח עבודה כללי. מדידה זו נעשתה על ידי צירוף החיילים בשירות סדיר לכוח העבודה האזרחי למדידת כוח עבודה כללי. החל משנת 2012 כללה ההכנסה לשכיר גם את ההכנסה של חיילי הסדיר.
3. תגבור מדגם האוכלוסייה הערבית ביישובי הצפון – תגבור זה נעשה כדי לספק אומדנים מהימנים יותר על האוכלוסייה הערבית.
4. שינוי בשיטת האמידה. שיטת האמידה מיועדת לצמצם הן את טעויות הדגימה והן את ההטיות העלולות לנבוע מכך שמשקי בית שלא השיבו על השאלון שונים בתכונותיהם מאלו שהשיבו. החל משנת 2012 אמידת האוכלוסייה בסקר הוצאות משק הבית הותאמה למבנה החדש של סקר כוח אדם החודשי.

רוב השינויים שנעשו משפיעים בעיקר על הכנסות משקי הבית והפרטים. לכן משנת 2012 ואילך חל שבר בסדרה בנתוני ההכנסות לעומת הנתונים שהתפרסמו בשנים קודמות.

מטרות ושימושי הסקר: קבלת נתוני מרכיבי התקציב של משקי הבית ונתונים נוספים המשמשים לאפיון רמת החיים של משקי הבית מהיבטים שונים, כגון: דפוסי צריכה, בילוי ופנאי, רמת התזונה והרכבה, רמת ההכנסה והרכבה ותנאי הדיור. כמו כן משמש הסקר למחקרי שוק, לבניית מודלים לחיזוי התנהגות צרכנים, למחקרים על תחולת המס העקיף על קבוצות שונות באוכלוסייה ועוד. אחד השימושים החשובים של הסקר הוא קביעת ה"משקלות" לסל הצריכה של מדד המחירים לצרכן וחישוב חלוקת ההכנסות וקו העוני.

אוכלוסיית הסקר: כל האוכלוסייה העירונית והלא-עירונית, למעט קיבוצים לא מופרטים ובדווים.

בשנים 1997–2011 לא נכללו גם קיבוצים ומושבים שיתופיים.

בשנים 2000 ו-2001 לא נכללה גם אוכלוסיית מזרח ירושלים עקב קשיים באיסוף הנתונים, אולם משנת 2002 ואילך שוב נכללת אוכלוסייה זו בסקר.

יחידת החקירה: הוגדרה כמשק בית, כלומר: קבוצת אנשים הגרה רוב ימות השבוע באותה דירה ויש לה תקציב הוצאות משותף למזון.

ב. שיטת הדגימה

(1) מודל הדגימה בסקר והסתברות הדגימה

בסקר הוצא מדגם דו-שלבי: בשלב ראשון הוצא מדגם של יישובים ובשלב שני הוצא מדגם של דירות ביישובי המדגם.

הסתברות הדגימה הסופית לדירה ביישובים הערביים במחוז הדרום הייתה 1:125, לדירה ביישובים הערביים בנפות יזרעאל-עפולה ויזרעאל-נצרת ובנפת חיפה 1:145 ולדירה בשאר היישובים 1:188. הסתברות הדגימה נקבעה בהתאם להערכות שיעורי הלא-משיבים הצפוי בסקר, לגודל המדגם המתוכנן ולאומדן סך משקי הבית לאוכלוסיית הסקר לאמצע שנת הסקר ובתלוי באילוף לתגבור היישובים באזורים שהוגדרו לעיל.

(2) דגימת היישובים

מדגם היישובים מוצא מתוך רשימה של יישובים השייכים לאוכלוסיית הסקר (הנקראת "מסגרת לדגימת היישובים"). לכל יישוב שבמסגרת חושב גודלו – אומדן סך משקי הבית הצפוי לאמצע תקופת החקירה של הסקר.

בסך הכל נכללו 245 יישובים במדגם:

86 היישובים הגדולים מהמסגרת, שבהם מתגוררים כ-79% מכלל משקי הבית באוכלוסיית הסקר, נכללו במדגם בוודאות, כאשר כל יישוב הוא שכבת דגימה נפרדת.

שאר היישובים שבמסגרת (949 יישובים) שובצו לשכבות דגימה לפי דמיון במשתנים שונים, כמו צורת יישוב, מאפיינים חברתיים-כלכליים וקרבה גאוגרפית. לכל שכבת דגימה הוקצו מנות פקידה (כל מנת פקידה מונה, בממוצע, כ-13 דירות ברוטו) בהתאם לגודלה. היישובים סודרו בכל שכבה בנפרד לפי מאפיינים שונים והוצא מדגם מקרי-שיטתי של יישובים, יחסית לגודלם. בסך הכל נדגמו 159 יישובים הסתברותיים.

**רשימת היישובים, לפי גודל וצורת יישוב
2014**

קוד יישוב	שם יישוב	גודל וצורת יישוב
3000	ירושלים	200,000 תושבים ויותר
5000	תל אביב-יפו	
4000	חיפה	
8300	ראשון לציון	
0070	אשדוד	
7900	פתח תקווה	
7100	אשקלון	
9000	באר שבע	
6100	בני ברק	
6200	בת ים	
6600	חולון	
7400	נתניה	
8400	רחובות	
8600	רמת גן	
2610	בית שמש	מ-50,000 עד 99,999 תושבים
6300	גבעתיים	
6400	הרצלייה	
6500	חדרה	
6900	כפר סבא	
7000	לוד	
1200	מודיעין-מכבים-רעות	
9100	נהרייה	
6800	קריית אתא	
8500	רמלה	
8700	רעננה	
0031	אופקים	
2400	אור יהודה	
2600	אילת	
1309	אלעד	
3780	ביתר עילית	
0681	גבעת שמואל	
2550	גדרה	
2200	דימונה	
9700	הוד השרון	
6700	טבריה	
2660	יבנה	
9400	יהוד	
1139	כרמיאל	
1015	מבשרת ציון	

קוד יישוב	שם יישוב	גודל וצורת יישוב
0874	מגדל העמק	מ-20,000 עד 49,999 תושבים (המשך)
3797	מודיעין עילית	
3616	מעלה אדומים	
1063	מעלות-תרשיחא	
7200	נס ציונה	
1061	נצרת עילית	
2500	נשר	
0246	נתיבות	
7600	עכו	
7700	עפולה	
2560	ערד	
7800	פרדס חנה-כרכור	
8000	צפת	
2620	קריית אונו	
9500	קריית ביאליק	
2630	קריית גת	
9600	קריית ים	
8200	קריית מוצקין	
1034	קריית מלאכי	
2800	קריית שמונה	
2640	ראש העין	
2650	רמת השרון	
1031	שדרות	
0182	אבן יהודה	מ-10,000 עד 19,999 תושבים
1020	אור עקיבא	
0565	אזור	
3570	אריאל	
2530	באר יעקב	
9200	בית שאן	
9800	בנימינה-גבעת עדה	
3730	גבעת זאב	
0166	גן יבנה	
0229	גני תקווה	
9300	זכרון יעקב	
2100	טירת כרמל	
0240	יקנעם עילית	
0168	כפר יונה	
0195	קדימה-צורן	
2300	קריית טבעון	
0469	קריית עקרון	
1304	שוהם	
0154	תל מונד	

קוד יישוב	שם יישוב	גודל וצורת יישוב
3760	אורנית	מ-2,000 עד 9,999 תושבים
3650	אפרתה	
3574	בית אל	
3652	בית אריה	
1066	בני עי"ש	
1319	בת חפר	
2034	חצור הגלילית	
0831	ירוחם	
1224	כוכב יאיר	
3796	כפר האורנים	
1263	כפר ורדים	
0047	כפר תבור	
1271	להבים	
1310	לפיד	
0028	מזכרת בתיה	
1315	מתן	
0666	עומר	
3765	עלי	
3617	עפרה	
0053	עתלית	
1167	קיסריה	
1243	קציר	
4100	קצרין	
3611	קריית ארבע	
0026	ראש פינה	
0922	רכסים	

קוד יישוב	שם יישוב	גודל וצורת יישוב
0472	אבו גוש	יישובים עירוניים – לא-יהודיים
0473	אבו סנאן	
2710	אום אל-פחם	
0478	אכסאל	
0529	אעבלין	
6000	באקה-ג'ת	
0482	בועיינה-נוג'ידאת	
4001	בוקעאתא	
0998	ביר אל-מכסור	
0480	בית ג'ן	
1326	בסמ"ה	
0483	בענה	
1292	ג'דידה-מכר	
0541	ג'סר א-זרקא	
0628	ג'ת	
0494	דאלית אל-כרמל	
0489	דבורייה	
0492	דייר חנא	
1290	זמר	
0975	זרזיר	
0496	חורפיש	
0498	טורעאן	
2730	טייבה	
2720	טירה	
8900	טמרה	
1295	יאנוח-ג'ת	
0499	יפיע	
0502	ירכא	
0504	כאבול	
0505	כאוכב אבו אל-היג'א	
1296	כסרא-סמיע	
0507	כפר יאסיף	
0509	כפר כנא	
0510	כפר מנדא	
0634	כפר קאסם	
0654	כפר קרע	
0481	מגאר	
0516	מג'ד אל-כרום	
4203	מסעדה	
1327	מעלה עירון	
0520	משהד	

קוד יישוב	שם יישוב	גודל וצורת יישוב	
0522	נחף	יישובים עירוניים – לא יהודיים (המשך)	
7300	נצרת		
7500	סח'נין		
0528	עוזייר		
0511	עילוט		
0532	עין מאהל		
0534	עספיא		
0531	עראבה		
0637	ערערה		
0537	פורידיס		
0535	פסוטה		
0638	קלנסווה		
0543	ראמה		
0542	ריינה		
0913	שבלי - אום אל-גנם		
0538	שעב		
8800	שפרעם		
1081	אבן מנחם		יישובים לא-עירוניים
0446	אודים		
1330	אחוזת ברק		
3762	איתמר		
0841	אלישמע		
3754	אספר		
0313	אפק		
0559	בוסתן הגליל		
0572	בית העמק		
0877	בית חירות		
0200	בית ינאי		
0756	בית עזרא		
0604	בית עריף		
0588	בני ראם		
1288	גבעת אלה		
0734	גן יאשיה		
0311	גן שורק		
0549	גנות הדר		
1065	זמרת		
0618	חדיד		
4026	חד-נס		
0090	חפצי-בה		
0824	כוכב מיכאל		
0063	כנרת (מושבה)		
0177	כפר ביל"ו		

קוד יישוב	שם יישוב	גודל וצורת יישוב
0254	כפר המכבי	יישובים לא-עירוניים (המשך)
0582	כפר הנגיד	
0888	כפר הרי"ף	
1297	כפר חנניה	
0112	כפר חסידים א'	
0233	כפר ידידיה	
0098	כפר מל"ל	
1207	לבון	
0674	לימן	
0024	לכיש	
0722	מגשימים	
0269	מולדת	
3614	מכורה	
0678	מעגן	
0272	מעוז חיים	
3637	מעלה שומרון	
0765	משגב דב	
0395	משמר הנגב	
0309	נהורה	
0447	נורדייה	
0059	נחושה	
0359	ניצנים	
0011	ניר ח"ן	
0825	נס הרים	
0892	עבדון	
0167	עין החורש	
1056	עין כרם-בי"ס חקלאי	
0871	עינת	
0385	עמיעד	
0318	עמיעוז	
0319	עמיר	
0917	עצמון שגב	
3768	פדואל	
3659	פסגות	
0339	רמת צבי	
0721	שדה אילן	
2008	שדה יצחק	
0741	שואבה	
0103	תל עדשים	
1237	תלמי יוסף	
0744	תלמי יפה	

(3) דגימת הדירות ביישובי המדגם

מכל יישוב שנדגם הוצא מדגם דירות, בדרך כלל מתוך מסגרות דגימה שהוכנו מקובצי הארנונה של הרשויות המקומיות, או מרשימות של משקי בית שהתקבלו ממזכירות היישובים (בדרך כלל ביישובים קטנים).

בכל יישוב, אם התאפשר, מוינו הדירות במסגרת לדגימה לפני הוצאת המדגם ולפי מאפיינים גאוגרפיים המצויים בקובצי הארנונה, לצורך קבלת פיזור גאוגרפי מרבי של המדגם על פני היישוב. הוצא מדגם מקרי-שיטתי של דירות, לפי פרמטרים שיבטיחו שהסתברות הדגימה הסופית לדירה תהיה כפי שנקבע בתכנון.

בסך הכל נדגמו 12,812 דירות מקובצי הארנונה ומרשימות משקי הבית של היישובים הקטנים.

(4) מדגמים משלימים

קובצי הארנונה ורשימות משקי הבית ביישובים הקטנים אינם מכסים את כל הדירות עם משקי בית השייכים לאוכלוסיית הסקר. כדי להקטין אי-כיסוי זה, הוצאו מדגמים משלימים ממסגרות נוספות עבור תת-הקבוצות הבאות:

- ◀ דירות חדשות שאוכלסו לאחר מועד עדכון קובצי הארנונה – סך הכל 200 דירות.
  - ◀ יחידות דיור במעונות ב-7 האוניברסיטאות הגדולות – סך הכל 22 יחידות דיור.
  - ◀ יחידות דיור במרכזי קליטה – סך הכל 10 יחידות דיור.
  - ◀ יחידות דיור בתכנית דיור מוגן שאינן מכוסות בארנונה – סך הכל 24 יחידות דיור.
- במדגמים המשלימים הוצאו בסך הכל 256 דירות, כך שמדגם הדירות כלל 13,068 דירות.

(5) הקצאת המדגם על פני שנת החקירה בסקר

בסקר מעוניינים לייצג, מלבד קבוצות האוכלוסייה, גם את כל תקופות הזמן בשנת החקירה. לכן הוקצו מנות הפקידה לפי שבועות, כך שבכל רבע שנה יתקבל איזון של המדגם לפי מאפיינים חברתיים-כלכליים וגאוגרפיים שונים.

ג. שיטת החקירה ותקופת הסקר

איסוף נתוני הסקר - מכל משק בית נאספו הנתונים בצורה משולבת באמצעות:

- (1) שאלון על מבנה משק הבית - שאלון שמולא על-ידי הסוקר ובו נתונים דמוגרפיים וכלכליים בסיסיים לגבי כל אחד מבני משק הבית (גיל, מין, ארץ לידה, שנת עלייה, מעמד בעבודה וכו').
- (2) יומן דו-שבועי שבו נרשמו במשך שבועיים ההוצאות היום-יומיות של כל בני משק הבית.
- (3) שאלון על הוצאות גדולות או לא-שכיחות ועל הכנסות שמולא על-ידי הסוקר על-סמך דיווח משק הבית, שהתייחס לתקופה של 3 החודשים או 12 החודשים שקדמו למועד הריאיון (בהתאם לנדירות ההוצאות על הפריטים שנחקרו).

תקופת הסקר - נתוני הסקר נאספו "בשדה" במשך כ-13 חודשים, החל בינואר של שנת הסקר עד ינואר של השנה שאחריה. חקירת המדגם "פוזרה" על פני תקופת הסקר כולה כדי לקבל ייצוג לכל שבועות החקירה. אומדני הסקר לגבי הוצאות שהתקבלו באמצעות היומן התייחסו, בקירוב, לשנת ביצוע הסקר. האומדנים לגבי ההוצאות שהתקבלו באמצעות השאלון התייחסו ל-15 חודשים (אוקטובר 2013 עד דצמבר 2014), או ל-24 חודשים (ינואר 2013 עד דצמבר 2014), בהתאם לסוג ההוצאה.

ד. תוצאות הפקידה

מבין 13,068 הדירות שנדגמו בפועל נמצא כי לא היו צריכות להיחקר 1,220 דירות (9.5%) כמפורט להלן:

אחוזים	מספרים מוחלטים	
100.0	1,226	סך כל הדירות שלא היו צריכות להיחקר
46.9	594	מהן: ריקות
18.8	238	לדייריהן יש כתובת קבועה אחרת בארץ
5.9	74	גרו בהן משקי בית שלא היו שייכים לסקר
13.0	164	שימשו לעסקים, למוסדות וכו'
7.7	98	הרוסות, נטושות או בשלבי בנייה
7.7	98	טעויות במסגרות הדגימה

ב-11,802 הדירות שהיו צריכות להיחקר גרו 11,899 משקי בית שהשתייכו לאוכלוסיית הסקר. כצפוי, ברוב הגדול של הדירות גר משק בית אחד בכל דירה ורק ב-0.78% מהדירות גרו שני משקי בית או יותר. מבין 11,899 משקי הבית שנועדו להיחקר – 28.9% לא השתתפו באומדני הסקר. מהם, 3,411 משקי בית לא נחקרו ו-23 משקי בית "נפסלו" בעריכה.

בסך הכל לא השתתפו באומדנים 3,434 משקי בית, כמפורט להלן:

אחוזים	מספרים מוחלטים	
100.0	11,899	סך הכל משקי הבית שנועדו להיחקר
100.0	3,411	לא נחקרו - סך הכל
40.8	1,391	מהם: סירובים
10.0	341	נעדרים
21.6	738	קשיים בתקשורת, מחלה, אבל וכו'
27.6	941	לא אותרו וקשיים אחרים בפקידה
100.0	8,488	נחקרו - סך הכל
0.3	23	מהם: נפסלו בעריכה
99.7	8,465	השתתפו באומדני הסקר

בין משקי הבית שלא נחקרו היו כאלה שלא נענו כלל לבקשה להשתתף בסקר, חלקם מסרו מידע מצומצם על תכונות משק הבית בשאלון א, ומיעוטם התחילו למלא יומן אך לא השלימו את המשימה.

אחוזים	מספרים מוחלטים	
100.0	3,411	משקי בית שלא נחקרו - סך הכל
75.9	2,588	מהם: לא השיבו כלל
24.1	823	השיבו לפחות לשאלון א

ה. עיבוד הנתונים

עריכה וסימול: השאלונים שהתקבלו ממשקי הבית עברו עריכה ראשונית במשרדי המרחבים של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה. לאחר מכן הועברו השאלונים אל היחידה הנושאת שבמשרד המרכזי, שבה נעשתה קליטת הנתונים שכללה קלידה, עריכה, ביקורת איכות, ביקורת לוגיות וסימול המוצרים.

אמידת מרכיבי התקציב למשק בית: רוב אומדני התצרוכת התקבלו לפי **גישת ההוצאה נטו** לקניית המוצר, כלומר, ההפרש החיובי בין ההוצאה שהייתה למשק הבית על המוצר לבין תקבולים שהיו לו (אם היו) ממכירת אותו סוג מוצר. לדוגמה: ההפרש בין ההוצאה של משק בית לקניית מקרר חדש ובין התקבולים כתוצאה ממכירת מקרר ישן הוא אומדן ההוצאה של אותו משק בית לקניית מקרר. גישה זו ננקטה לגבי מרבית המוצרים והשירותים בסקר.

החל מ-2013 גם **ההוצאה על קניית רכב** התקבלה לפי גישת ההוצאה נטו. עד שנת 2012, המוצר "קניית מכונית" הוגדר בסקר הוצאות משק הבית כמוצר השקעה. הגדרה זו נובעת מקביעה ישנה כי רכב הוא מוצר הוני/נכסי (כמו דירה) ולא מוצר בן קיימה. וכך, בסעיף תחבורה ותקשורת בסקר הוצאות משק הבית, נכלל רכיב של צריכת שירותי רכב למכונית בבעלות, וההוצאות לרכב נאמדו בגישת "ערך השירותים" המתקבלים מהנכס. כלומר, עד לשנת 2012 לכל משק בית שבבעלותו מכונית נאמד ערך השירותים המתקבל מהנכס, לפי

ערך הפחת על הנכס והריבית החלופית על ההון המושקע בנכס זה. הריבית החלופית נזקפה גם כהכנסה לאותו משק בית.

אולם, על פי ההגדרות הבין-לאומיות והטיפול בקניית הרכב בסל מדד מחירים לצרכן בוטלה ההתייחסות לרכישת מכונית כמוצר נכסי וחקירת קניית המכונית, החל מ-2013 הותאמה לרכישה של כל מוצר בן קיימה אחר.

דיר

שני המרכיבים העיקריים בהוצאות לדיר הם ההוצאה לשכר דירה בדירות שכורות וההוצאה לצריכת שירותי דיר בדירות שבבעלות. בדירות שכורות התקבלה עלות ההוצאה עבור שכר דירה ישירות ממשקי הבית שגרים בהן, ואילו לגבי דירות שבבעלות משקי הבית חושבה צריכת שירותי הדיר על-ידי זקיפת שכר דירה חלופי משוקלל בדירות שוות גודל באותם יישובים או באזורים דומים בארץ.

נתוני הזקיפה של שכר הדירה בשנת 2014 נלקחו משלושה מקורות:

1. סקר שכר דירה השוטף שנעשה במסגרת מדד המחירים לצרכן;
2. נתוני שכר דירה של משקי הבית הגרים בדירות שכורות מתוך סקר הוצאות משק הבית עצמו;
3. מקורות חיצוניים.

עבור דירות בדמי מפתח נזקף ההפרש בין שכר הדירה המשולם בפועל לבין שכר הדירה המלא, על-פי המחירים הממוצעים של שכר דירה בשוק החופשי, כפי שהתקבל מתוך שלושת המקורות שצוינו לעיל.

למספר מרכיבים נוספים שלגביהם לא התקבלו נתונים ממשקי הבית נעשו זקיפות "חיצוניות". זקיפות כאלו נעשו גם במוצרים אשר תעריפיהם בדרך כלל אחידים או שהדרך לחישובם קבועה: אגרות שונות (רדיו, טלוויזיה, אגרת רישוי), ערכי רכב ותשלומי חובה (מס הכנסה, ביטוח לאומי וביטוח בריאות ממלכתי).

כל מרכיבי התקציב עבור כל משק בית הובאו למכנה משותף: אומדן לחודש ברמת מחירים אחידה של ממוצע תקופת הסקר. ההוצאות שנלקחו מהיומן הוכפלו פי 2.17 לערך, על מנת להביאן לאומדן חודשי, והאומדנים המתבססים על השאלון התקבלו על-ידי חלוקה ב-12 או ב-3, בהתאם למשך התקופה שעליה נשאלה השאלה.

מדד המחירים הממוצע לתקופת הסקר 2014 עמד על 223.21 נקודות, לפי בסיס 1993 = 100.0.

שיטת האמידה - מיועדת לצמצם הן את טעויות הדגימה והן את ההטיות העלולות לנבוע מכך שמשקי בית שלא השיבו על השאלון יכולים להיות שונים בתכונותיהם מאלה שהשתתפו בסקר.

כדי לקבל אומדנים המתייחסים לכלל אוכלוסיית הסקר נקבע "מקדם ניפוח" לכל משק בית שנחקר, כאשר לכל הנפשות השייכות לאותו משק בית יש את אותו מקדם ניפוח. מקדם ניפוח של משק בית מבטא את מספר משקי הבית ואת מספר הנפשות באוכלוסיית הסקר המיוצגים על-ידי אותו משק בית.

מערכת מקדמי הניפוח נקבעה בתהליך רב-שלבי בשיטת ה-RAKING, שלפיה מתאימים את התפלגות המדגם המנופח למספר התפלגויות חיצוניות, לפי משתני חלוקה נבחרים. ההתאמה נעשתה הן לפי תכונות משקי הבית והן לפי תכונות הנפשות בנפרד (ולא במשולב), לכל אחת מההתפלגויות.

לגבי משקי הבית, ההתאמה נעשתה לשתי קבוצות:

1. האוכלוסייה ביישובים היהודיים והמעורבים, ללא עולים.

2. האוכלוסייה ביישובים הלא-יהודיים.

עבור התפלגויות אלה משתנה החלוקה לפי תכונות משק הבית:

- ← קבוצות הומוגניות של משקי בית מבחינת ההוצאות שלהם שנקבעו על פי שיטות סטטיסטיות.
  - ← קבוצות של טיפוס משק הבית, שנקבעו לפי גודל משק הבית והרכב הגילים במשק הבית (קשישים הגרים לבדם, זוגות צעירים, משקי בית עם ילדים וכדומה).
  - ← קבוצות של משקי הבית לפי מועד חקירתם, שנועדו לאזן את המדגם "המנופח" על פני שנת הסקר, ולמנוע הטיות שעלולות לנבוע מכך שמדגם הסקר לא פוזר בדיעבד באופן אחיד על פני חודשי השנה בגלל אילוצי עבודת השדה.
- ההתפלגויות, לפי תכונות של משקי הבית אשר אליהן הותאמו נתוני הסקר, התקבלו על-פי אומדני סקר כוח אדם המבוסס על מדגם גדול.
- לגבי נפשות, מקדמי הניפוח לקבוצות השונות של משקי הבית נקבעו גם כך שתהיה התאמה מלאה בין אומדני הסקר להתפלגות אוכלוסיית הסקר לפי מין ולקבוצות גיל בחתכים גאוגרפיים, בהתאם לנתונים הדמוגרפיים השוטפים של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה.

ו. מהימנות האומדנים

- האומדנים המוצגים בפרסום זה מבוססים על סקר מדגמי ועלולים להיות חשופים לטעויות משני סוגים עיקריים:
- (1) **טעויות דגימה:** נובעות מכך שנחקר מדגם אחד של משקי בית והנפשות הכלולות בו, ולא כל משקי הבית וכל הנפשות באוכלוסייה.
- (2) **טעויות לא-מדגמיות:** טעויות אלה יכולות לנבוע מגורמים אחרים, שעלולים להתקיים גם כאשר נערך מפקד מלא של כל האוכלוסייה.

(1) טעויות דגימה

המדגם שעליו מבוסס סקר זה הוא אחד מתוך מספר רב מאוד של מדגמים אפשריים באותו גודל, שהיו יכולים להיבחר באותה שיטת דגימה מאותה אוכלוסייה.

האומדן X' הוא הערך הנאמד, לפי המדגם המסוים של סקר זה, עבור הערך המקביל לו X שהיה מתקבל אילו נערך מפקד מלא.

טעות דגימה של אומדן $\sigma'(X')$ היא מידה ממוצעת של השוני בין כל האומדנים השונים שהיו יכולים להתקבל מכל המדגמים האפשריים באותו גודל ובאותה שיטה, לבין הערך שהיה מתקבל לו נערך מפקד מלא, באותם תנאים של איסוף הנתונים.

לעיתים נוח להעריך את דיוק האומדן לפי **טעות הדגימה היחסית** המוגדרת כטעות הדגימה של האומדן חלקי הערך הנאמד.

רווח-סמך לאומדן הוא רווח שמכיל את הערך המפקדי X ברמת ביטחון מסוימת נתונה מראש. האומדן X' על-פי המדגם והאומדן לטעות הדגימה שלו $\sigma'(X')$, מאפשרים לבנות רווח-סמך עם רמת ביטחון מסוימת, נתונה מראש, כך שהרווח מכיל את הערך המפקדי X בביטחון שנקבע.

מקובל להציג רווחי-סמך ברמת ביטחון של 95%, לכן רווח הסמך ברמת ביטחון זו מתקבל על-ידי $X' \pm 2\sigma'(X')$. לכל לוח של קבוצות משניות בפרסום זה מובא, מתחת לאומדן, (בספרות קטנות) הסימן "±" והערך של שתי טעויות הדגימה לאותו אומדן.

דוגמה: על פי לוח 7, האומדן להוצאה החודשית הממוצעת בשקלים למשק בית עבור הלבשה עליונה לנשים, במשקי בית שבהם שני מפרנסים, הוא 188 ש"ח. רווח הסמך 95% לאומדן זה הוא 188 ± 27 , כלומר, ניתן לומר בביטחון של 95% כי ההוצאה החודשית הממוצעת למשק בית בקבוצה זו עבור הלבשה עליונה לנשים הייתה בין 161 לבין 215 ש"ח.

ניתן לקבוע רמת ביטחון גבוהה יותר או נמוכה יותר, ולחשב את רווח-הסמך כך:

α	67%	80%	90%	95%	99.5%
$K(\alpha)$	1.0	1.3	1.7	2.0	2.8

כאשר $K(\alpha)$ (מספר טעויות הדגימה לכל כיוון) נקבע בהתאם לרמת הביטחון הדרושה α .

בהמשך לדוגמה הקודמת: אם מעוניינים בביטחון גבוה יותר, של 99.5% (כמעט בוודאות), נחלק את טעות הדגימה ב-2 ונכפיל את התוצאה ב- $K(\alpha) = 2.8$.

בדוגמה זו מתקבלת טעות דגימה אחת של 13.5, ולכן רווח-סמך 99.5% יהיה:

$$188 \pm 37.8 \text{ , כלומר: } 188 \pm 2.8 \times (27/2)$$

לכן, ניתן לומר בביטחון כמעט מלא (99.5%), שבמשקי בית שבהם שני מפרנסים, ההוצאה החודשית הממוצעת להלבשה עליונה לנשים הייתה בין 150.2 ש"ח לבין 225.8 ש"ח.

הערות

1. רווחי-הסמך הם בדרך כלל סימטריים סביב האומדן, אך עבור אומדנים המבוססים על מספר קטן של מקרים במדגם (פחות מ-40), רווחי-הסמך אינם סימטריים. במקרים אלה, הן האומדן עצמו והן האומדן לטעות הדגימה שלו חשופים לטעות גבוהה.

2. כדי להזהיר את הקורא משימוש באומדנים החשופים לטעויות גבוהות הוצגו אומדנים עם טעויות דגימה יחסיות בין 25% לבין 40% בסוגריים עגולים (" "). ואומדנים עם טעויות דגימה יחסיות בין 40%-ל-50% הוצגו בסוגריים משולשים "> <". אומדנים עם טעויות דגימה יחסיות מעל ל-50% לא ניתנים לפרסום ובמקומם מצוין ~.

השוואת אומדנים של קבוצות זרות

אפשר לערוך השוואה באמצעות טעויות הדגימה לשני אומדנים שונים, המתייחסים לקבוצות אוכלוסייה זרות (למשל משקי בית בני גדלים שונים), ולבחון האם ההבדל בין הקבוצות אכן מובהק מבחינה סטטיסטית.

אם $X'(1)$ הוא האומדן לקבוצה 1 ו- $X'(2)$ הוא האומדן לקבוצה 2, אזי האומדן להפרש בין שתי קבוצות אלה הוא: $D' = X'(1) - X'(2)$.

כדי לבדוק אם $X'(1)$ אכן שונה מ- $X'(2)$ באוכלוסייה עצמה, יש לבחון מהי טעות הדגימה של אומדן ההפרש D' : $\sigma'(D) = \sqrt{\sigma'(X'(1))^2 + \sigma'(X'(2))^2}$, כאשר טעות דגימה אחת של האומדנים מתקבלת על-ידי חלוקה ב-2 של הערכים המוצגים בלוחות.

בהינתן $\sigma'(D')$, אפשר לבנות רווח-סמך להפרש ברמת ביטחון α : $D' \pm K(\alpha)\sigma'(D')$.

אם רווח-הסמך מכיל את הערך אפס, נאמר כי ההפרש D' אינו מובהק. כלומר, על-פי המדגם המסוים בסקר, ברמת הביטחון שנקבעה, לא ניתן לומר כי $X'(1)$ אכן שונה מ- $X'(2)$ באוכלוסייה עצמה (למרות שבמדגם הם שונים זה מזה).

אם הרווח אינו מכיל את הערך אפס, נאמר כי קיים הפרש מובהק בין שתי הקבוצות, וברמת הביטחון שנקבעה ההפרש יהיה בין $D' - K(\alpha)\sigma'(D')$ לבין $D' + K(\alpha)\sigma'(D')$.

כדי להקל על הקורא, מצורף תרשים בסוף המבוא, שלפיו אפשר למצוא רווח-סמך 95% להפרש בין קבוצות זרות. השימוש בתרשים נעשה כדלהלן:

עבור האומדנים וטעויות הדגימה המוצגים בפרסום, מוצאים בלוחות את גבולות רווח-הסמך לשני האומדנים - $X'(1)$ ו- $X'(2)$. ערכים אלה מצוינים על גבי שתי העמודות הקיצוניות בתרשים. מעבירים ביניהם קו וקוראים את $\sigma'(D')$ בעמודה האמצעית בתרשים (לנוחות השימוש בתרשים ניתן לשנות את קנה המידה של הגבולות). אם, למשל, עבור שני אומדנים ערכי שתי טעויות דגימה הם 120 ו-150, אפשר לחלק אותם ב-2 ומקבלים 60 ו-75. הקו המחבר 60 ו-75 בעמודות הקיצוניות חותך את העמודה האמצעית בערך 96. לכן, ערך שתי טעויות דגימה של ההפרש הוא $192 = 2 * 96$.

אם ההפרש D' קטן בערכו המוחלט מ- $2\sigma'(D')$, ההפרש אינו מובהק. כלומר, על-פי המדגם המסוים בסקר, ברמת הביטחון שנקבעה, אי אפשר לומר כי $X1$ אכן שונה מ- $X2$ באוכלוסייה עצמה (למרות שבמדגם הם שונים זה מזה).

אם ההפרש D' גדול בערכו המוחלט מ- $2\sigma'(D')$, ההפרש מובהק והוא נמצא בתחום $D' \pm 2\sigma'(D')$.

לדוגמה: לפי לוח 8, נשווה בין ההוצאה החודשית הממוצעת (בשקלים) למשק בית עבור ביטוח בריאות,

בערים שונות, כל זאת ברמת ביטחון של 95%.

ההוצאה החודשית הממוצעת עבור ביטוח בריאות הייתה:

404 ± 49 ש"ח במשקי בית בראשון לציון

333 ± 34 ש"ח במשקי בית בחיפה

נשאלת השאלה, האם אכן ההפרש בין קבוצות אלה הוא מובהק. לכאורה, לפי האומדנים בלבד, ניתן להניח כי יש הבדל בין קבוצות אלה. ההפרש בהוצאה החודשית הממוצעת עבור ביטוח בריאות בין משקי בית בחיפה למשקי בית בראשון לציון נאמד ב-71 ש"ח $D' = 404 - 333 = 71$.

על-פי תרשים טעות הדגימה המובא בסוף המבוא, הקו המחבר בין 34 ל-49 בעמודות החיצוניות חותך את העמודה האמצעית ב-60 ולכן ערך שתי טעויות דגימה של ההפרש הוא 60. ניתן לבנות רווח סמך 95% לאומדן ההפרש: $D' \pm 2\sigma'(D') = 71 \pm 60$.

רווח זה אינו מכיל את הערך "אפס" (ההפרש הוא בין 131 ש"ח ל-11 ש"ח) ועל כן נאמר כי ההפרש D' מובהק. כלומר, על-פי המדגם המסוים בסקר, ברמת ביטחון 95% ניתן לומר כי ההוצאה החודשית הממוצעת עבור ביטוח בריאות למשקי בית בחיפה אכן שונה מההוצאה החודשית הממוצעת עבור ביטוח בריאות למשקי בית בראשון לציון.

חישוב ישיר של שתי טעויות הדגימה של ההפרש נעשה כך:

$$2\sigma'(D') = 2 * \sqrt{(49/2)^2 + (34/2)^2} = 2 * 29.8 = 59.6$$

(כפי שקיבלנו בשימוש בתרשים).

יחס בין אומדני קבוצות זרות – היחס R' בין שני אומדנים $X'(1)$ ו- $X'(2)$ לשתי קבוצות זרות 1 ו-2 נאמד כך:

$$R' = \frac{X'(1)}{X'(2)} \text{ , והאומדן לטעות הדגימה של אומדן היחס } \sigma'(R') \text{ יהיה:}$$

$$\sigma'(R') = R' * \sqrt{\left(\frac{\sigma'X(1)}{X'(1)}\right)^2 + \left(\frac{\sigma'X(2)}{X'(2)}\right)^2}$$

לכן, רווח-הסמך 95% ל- R' יהיה: $R' \pm 2\sigma'(R')$.

אם רווח-הסמך כולל את הערך "1", הרי שהיחס אינו שונה באופן מובהק מ-1.

אם רווח-הסמך אינו כולל את הערך "1", אזי היחס שונה באופן מובהק מ-1, והוא נמצא בתחום רווח-הסמך דלעיל.

(2) טעויות לא-מדגמיות

האומדן המתקבל וטעות הדגימה שלו מאפשרים ללמוד על הערך המפקדי, אולם ערך זה עשוי להיות שונה מהערך האמיתי של האוכלוסייה בגלל השפעתן האפשרית של טעויות לא-מדגמיות. הסוגים העיקריים של טעויות לא-מדגמיות בסקר זה הם:

(1) הטיות כתוצאה מאי-היענות: כעשירית ממשקי הבית שהיו צריכים להיחקר במדגם לא השתתפו בסקר מסיבות שונות (ראה סעיף "תוצאות הפקידה"). מאחר שקבוצה זו של משקי בית יכולה להיות שונה בתכונותיה ובהרגלי הצריכה שלה מקבוצת משקי הבית שהשתתפו בסקר, אומדני הסקר עלולים להיות מוטים.

שיטת האמידה בסקר ("ניפוח") מצמצמת חלק נכבד מההטיות מסוג זה, אך לא את כולן.

(2) טעויות תשובה: אומדני הסקר מבוססים על נתונים שנמסרו על-ידי המרואיינים ולכן הם עלולים להיות חשופים לטעויות תשובה.

רישום ההוצאות המפורט ביומן הדו-שבועי לא תמיד מלא ומדויק. הליקויים ברישום יכולים לבוע מגורמים שונים: התעייפות המשפחה במהלך השבועיים; החסרת הוצאות "קטנות" (דמי כיס לילדים, קניות בקיוסקים וכו'); השמטה מכוונת של הוצאות "לא מקובלות" (משקאות חריפים, הימורים, וכו'); תיאור לא מספיק מפורט לגבי המוצרים שנקנו; הכללת קניות שאירעו לפני תחילת תקופת מילוי היומן בימים הראשונים לרישום והשמטת הוצאות כתוצאה משכחה עקב אי-הקפדה על רישום שוטף ביומן.

המידע שנאסף על פריטי השאלון השונים יכול להיות חשוף אף הוא לטעויות מסוגים שונים. מאחר שהתשובות התבססו על זיכרון של המרואיינים (לגבי שלושה חודשים או שנה שלמה), קיים חשש מאי כיוון של חלק מההוצאות, או להפך, מהכללת הוצאות שלא אירעו בתקופת ההתייחסות אלא בתקופה קודמת לה. דיווח שגוי על הפרטים הקשורים להוצאות השונות יכול אף הוא להיגרם כאשר מסתמכים על הזיכרון, אלא אם כן נעזרים במסמכים לצורך הדיווח. פירוש לא מדויק של השאלות או אי-הקפדה על הוראות המילוי של השאלון יכולים אף הם לגרום לטעויות תשובה.

למרות שהסוקרים ביקשו מהמשפחות להיעזר במסמכים, ולמרות שנעשה ניסיון לתקן נתונים שנראו לא מהימנים על-ידי חזרה אל משקי הבית, ולמרות הביקורות השונות שנעשו בשלבי עיבוד הנתונים, עדיין קיים חשש לאי-דיוקים בתשובות העלולים לגרום להטיות באומדני הסקר.

(3) טעויות עיבוד: שלבי העיבוד השונים, כמו קלידת השאלונים, סימול המוצרים והביקורות הלוגיות, חשופים אף הם לטעויות שעלולות להשפיע על מהימנות האומדנים.

בדרך כלל קשה מאוד, או לא ניתן כלל, להעריך את השפעתן של הטעויות הלא-מדגמיות על אומדני הסקר. יחד עם זאת, מן הראוי להעיר שלפעמים ההטיות השונות הנגרמות מטעויות אלה הן בכיוונים מנוגדים ועל כן הן עשויות להתקזז בחלקן.